

”De sa HJÄRTLIGT välkomna”

**En kvalitativ studie om fem invandrares tankar kring
processen att bli integrerade in i det svenska samhället**

”They said HEARTILY welcome”

**A qualitative study of five immigrant’s thoughts of
the process of integrating in to Swedish society**

Mirna Struhak
Sociala Omsorgsprogrammet
socialpedagogiskt arbete
Inst. för hälsovetenskaper

Den 2 juni 2006
Handledare: Jörgen Olsson
Examinator: Sven-Erik Olsson

www.hkr.se

ABSTRACT

The purpose of this essay is to illustrate immigrants' and refugees' thoughts and experiences of the process of integrating into Swedish society and to examine which social networks foster the process. The main questions in the study are: * What experiences enable refugees and immigrants to become integrated and fully participating members of the Swedish society? * What is the importance of the social networks with regards to integration into Swedish society? A qualitative method was used and five interviews were completed with SFI (Swedish for immigrants) students. The study shows that knowledge of Swedish language promotes an initiative in contacting native Swedes, and it also determines the success of integration. To attend college is considered an advanced step in integration process. The will to integrate is also one of the main requirements for a successful integration. The surrounding environment certainly affects immigrants' and refugees' integration process and feeling of participation. Participants of the study state that their everyday lives, and amicable relationships with native Swedes help the integration process. Trust between concerned persons is a presupposition for a successful integration. Age of immigrants and refugees is another important element to consider when observing the process of integration. In conclusion, study participants feel that the choice of the social network is a crucial one when it comes to the integration process. Some have social networks that include native Swedes, others do not. Immigrants and refugees that do not have any contact with native Swedes are usually not well-versed in Swedish, or they feel they cannot make a connection with the native Swedes. Some feel that Swedish society has a negative vision of immigrants and refugees and this is the reason they are not able to make the connection with the native Swedes. The only contact that some of respondents have with native Swedes is with people working in immigration/refugee centres. Participants of the study feel successful integration means doing things "the right way" and doing things "the way a native Swede would do it".

Keywords: Integration, Refugees, Immigrants, Social network, Adapting

FÖRORD

Jag vill tacka personerna som har möjliggjort den här studien, personer som alla på sitt sätt stöttat och hjälpt mig att göra mitt bästa för att c-uppsatsen ska bli tillfredsställande. Först och främst vill jag tacka respondenterna och lärarna på SFI som har ställt upp med sin tid och ambition. Jag vill även tacka min handledare Jörgen Olsson som har bidragit med värdefulla synpunkter och kunskaper och hjälpt mig hitta rätt.

Ett stort tack till vännerna som har hjälpt mig med översättningar till respondenternas hemspråk, utan er hade uppsatsen inte varit genomförbar.

Ett speciellt stycke vill jag avsätta till att tacka mina föräldrar som har gett mig goda synpunkter på c-uppsatsen. Även min sambo vill jag tacka för uppmuntran under dessa tio veckor.

Kristianstad den 28 maj 2006

Mirna Struhak

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1. INLEDNING.....	5
1.1 INVANDRARPOLITIK.....	5
1.2 DET KOMMUNALA INTEGRATIONSARBETET.....	6
1.3 INTEGRATIONSPOLITIK OCH DESS MÅLSÄTTNING.....	6
1.4 BEGREPP SOM ANVÄNDS I STUDIEN.....	6
1.4.1 Integration.....	6
1.4.2 Invandrare och Flykting.....	7
1.4.3 Svensk bakgrund och Infödd svensk.....	8
1.4.4 SFI (svenska för invandrare).....	8
1.4.5 Sociala nätverk.....	8
1.5 AVGRÄNSNING.....	9
1.6 SYFTE.....	9
1.7 FRÅGESTÄLLNINGAR.....	10
2. TIDIGARE STUDIER.....	10
2.1 TILLIT, FÖRSTÅELSE OCH KOMMUNIKATION.....	10
2.2 STARKA OCH SVAGA NÄTVERKENS BETYDELSE FÖR INTEGRATIONEN.....	10
2.3 SPRÅKET OCH INTEGRATIONEN.....	11
2.4 FÖRUTSÄTTNINGAR FÖR ATT FÅ TILL STÅND INTEGRATION.....	12
2.5 PRAKTIK SOM ÅTGÄRD.....	12
3. FORSKNINGSPROCESSEN.....	12
3.1 VETENSKAPSTEORI.....	12
3.2 GENOMFÖRANDE.....	13
3.3 URVAL.....	13
3.4 PILOTSTUDIEN.....	14
3.5 DATAINSAMLING.....	14
3.6 TILLVÄGAGÅNGSSÄTT VID ANALYS.....	15
3.7 TROVÄRDIGHET.....	16
3.8 TILLFÖRLITLIGHET.....	17
3.9 ETISKA ÖVERVÄGANDEN.....	18
4. DISKUSSION AV FORSKNINGSPROCESSEN.....	18
5. TEORETISKA PERSPEKTIV.....	20
5.1 ATTRIBUTIONSTEORI.....	21
5.2 ROLLTEORI.....	21
5.3 KASAM.....	21
5.4 STÄMPLINGSTEORI.....	22
5.5 SPRÅK OCH IDENTITET.....	22
5.6 SYSTEMTEORI.....	22
5.7 TRE SÄTT ATT INTEGRERAS.....	23

6. REDOVISNING AV INTERVJUERNA	24
6.1 PRESENTATION AV RESPONDENTERNA	24
6.2 UPPLEVELSER AV INTEGRATIONEN.....	25
6.3 SOCIALA NÄTVERK OCH INTEGRATION	26
6.4 VAD KAN INVANDRAREN OCH FLYKTINGEN GÖRA FÖR ATT INTEGRERAS?.....	28
6.5 INVANDRARES OCH FLYKTINGARNAS UPPLEVELSER AV OMGIVNINGENS SYN PÅ DEM..	29
6.6 VAD KAN OMGIVNINGEN GÖRA?	29
7. RESULTATANALYS.....	31
7.1 VAD UPPLEVER INVANDRARE OCH FLYKTINGAR ÄR AVGÖRANDE FÖR ATT INTEGRERAS OCH KÄNNA SIG DELAKTIGA?	31
7.1.1 Språket och ålder.....	31
7.1.2 Tillit, initiativ och vilja.....	32
7.1.3 Vänligt bemötande	33
7.1.4 De vardagliga sakerna.....	35
7.2 VILKEN BETYDELSE GES SOCIALA NÄTVERK FÖR INTEGRATIONEN?.....	35
8. SAMMANFATTNING AV RESULTATET	36
9. SLUTDISKUSSION.....	37
10. REFERENSER	41

Bilaga 1: INTERVJUGUIDE

Bilaga 2: INFORMATIONSBREV

1. INLEDNING

I det här avsnittet presenteras bakgrunden till studien, centrala begrepp som används i studien samt studiens syfte och frågeställningar.

Integration är ett begrepp som ofta diskuteras i samband med invandrare och flyktingar. Debatter förs i media där diskussionen ofta handlar om delaktighet på arbetsmarknaden och samhällslivet samt bostadssegregationen. Inte ofta får vi se och höra invandrare och flyktingar prata om vad integration är för dem och vilket syfte och mening det har för dem. Trots att det finns skillnader i kulturen, religionen och bakgrunden delar invandrarna lärdomen av migration och har en integrationsprocess framför sig.

Mitt intresse för ämnet har funnits länge. Inte minst på grund av att jag själv har flytt till Sverige när jag var åtta år gammal och själv genomgått en integrationsprocess som barn, vilket jag antar inte är samma process som vuxna går igenom. Jag har även haft min praktik på ett integrationskontor vilket har givit mig ett bredare perspektiv och förståelse för invandrares situation utifrån ett myndighetsperspektiv.

Integrationsprocessen är (ibland) en lång process där hela samhället bör hjälpas åt och ge sitt bidrag till att invandrare ska ha en möjlighet att integreras. (Ålund, 2002) påpekar att erfarenheten av utanförskap och social uteslutning skapar för invandrare frustration i dagens Sverige och därför är kännedom och förståelse om integrationsprocessen viktig för oss studerande inom det sociala fältet och även yrkesarbetare för att kunna möta, förstå och bidra till förändring och förebygga utanförskapet.

1.1 INVANDRARPOLITIK

Under 1960-talet uppmärksammades behoven av att hjälpa invandrare till att anpassa sig till livet i Sverige. 1968 slogs det fast att invandrare skulle ha möjlighet att ha samma standardnivå som födda svenskar och jämlikheten skulle förverkligas genom generell välfärdspolitik. Invandrare skulle även få möjlighet att få information om det svenska samhället och lära sig det svenska språket. Invandrapolitiken fastställdes av riksdagen 1975. Invandrapolitiken innebar att invandrarnas kulturella och språkliga bakgrund skulle erkännas

och stödjas. Genom införandet av invandrapolitik blev invandrare synliga som grupp i samhället. Mottagandet av flyktingar förändrades under 1980-talet som följd av att invandringen då i huvudsak bestod av flyktingar. Tidigare hade arbetsmarknadsverket ansvaret för mottagandet av flyktingar men under 1980-talet fördes ansvaret över till Statens invandrarverk och kommunerna (Regeringens proposition, 1997/1998; 16).

1.2 DET KOMMUNALA INTEGRATIONSARBETET

Ett system infördes 1991, som innebar att kommunerna fick schabloniserad statlig ersättning för flyktingmottagningen. Avsikten var att motverka passiv bidragsgivande och även av anledningen att ekonomiskt hjälpa kommunerna att vidta åtgärder för att påskynda integrationsprocessen (Kadhim, 2000).

1.3 INTEGRATIONSPOLITIK OCH DESS MÅLSÄTTNING

Invandrapolitiken ersattes av integrationspolitiken år 1998 och gäller fortfarande.

Lika rättigheter och möjligheter för alla oavsett etnisk och kulturell bakgrund är kärnan i integrationspolitiken. En samhällsgemenskap med samhällets mångfald som grund samt en samhällsutveckling som kännetecknas av ömsesidig respekt och tolerans som alla oavsett bakgrund ska vara delaktiga i och medansvariga för. Det övergripande målet är att alla invånare i Sverige ska kunna känna sig som en viktig del av det svenska samhället och även ta sitt ansvar som invånare. I propositionen nämns tre mer konkreta områden som ska vara i fokus för att främja integrationen:

1. Invandrades politiska delaktighet i samhället (öka invandrades valdelaktighet), ta del av samhällsinformationen för att känna till rättigheter och skyldigheter
2. Lika villkor för egenförsörjning som Sveriges invånare i övrigt.
3. Invandrades kompetensutveckling i fråga om det svenska språket och att ta del av information om det svenska samhället (Regeringens proposition 1997/1998:16:21).

1.4 BEGREPP SOM ANVÄNDS I STUDIEN

1.4.1 Integration

(Diaz, 2004) skriver att begreppet integration har en lång tradition inom samhällsvetenskapen och särskilt stark inom sociologin. Nyckelbegreppet *social integration* finns i samhällsteorin av Emilé Durkheim och detta visar att begreppet har en lång teoretisk och empirisk tradition inom samhällsforskningen. En etablerad utgångspunkt då forskning sker om integration, är

uppfattningen att integration är en flerdimensionell process och inte en företeelse som karaktäriseras av endast en typ av sociala relationer mellan människor. Integration är en samhällsprocess, samtidigt som det är en process på grupp och individnivå.

(Westin, 2004) påpekar att begreppet integration är både teoretisk och problematisk och att det är främst sociologer och socialpsykologer som har diskuterat begreppet. I den svenska diskussionen ses ofta begreppet som en individegenskap. Den centrala tolkningen inom sociologin är delaktighet och deltagande. Viktiga arenor är arbetsmarknaden, skolsystemet, föreningslivet och det politiska systemet. Ett skäl till att integrationen inte kommer i stånd är att majoritetsbefolkningen hindrar minoritetsbefolkningen till att medverka i samhällslivet på jämlika villkor. Ett annat skäl att integrationen inte uppnås kan vara att minoritetsbefolkningen inte följer regler och normer som majoritetsbefolkningen satt upp, utan försöker hitta egna lösningar. (Popoola, 2002) beskriver värden som integration förknippas med: sammanfogning, jämlikhet, rättvisa, utjämning, blandning, interaktion, inkludering, delaktighet, tillit, funktionell integration.

(Diaz, 1993) menar att integration är en långvarig process och menar att det är ett tillstånd då invandrare uppnår en partiell eller fullständig jämlikhet med individer födda i landet i arbetslivet, i sociala relationer, boende och politik.

(Århammar, 2003/2004) definierar begreppet integration på följande sätt:

Med integration avses i allmänhet delaktighet i samhällsgemenskapen för utrikes födda och deras barn. Kulturella, etniska och språkliga minoriteters integration i majoritetssamhället kan definieras som deltagande i samhället utan krav på att den privata (kulturella) sfären måste förändras. Viktiga arenor för deltagande i majoritetssamhällets offentliga sfär är arbetsmarknaden, skolsystemet, föreningslivet och det politiska systemet. Deltagande är en viktig förutsättning för integration (Århammar, 2003/2004; 15).

1.4.2 Invandrare och Flykting

En invandrare är en person som har flyttat från ett land till ett annat för att bosätta sig där tillfälligt eller permanent. I Sverige anses en person vara invandrare om den har varit folkbokförd i Sverige i ett år eller mer (Århammar, 2003/2004).

(Franzén, 2001) påpekar att skillnaden är stor mellan villkoren som flykting och invandrare lever under. Både i Genèvekonventionen från 1951 samt i den svenska utlänningslagen definieras flykting:

(...) en person som lämnat sitt hemland och inte kan återvända dit på grund av fruktan för förföljelse beroende på ras, nationalitet, tillhörighet till viss samhällsgrupp, religiös eller politisk uppfattning (Utlänningslag 1989:529).

(Borevi & Strömblad, 2004) diskuterar begreppet invandrare och hur begreppet belastas av negativa övertoner. Människor som flyttar till Sverige representerar olika bakgrunder och förutsättningar eftersom invandringen kommer från alla världens håll. Därför kan frågan om vad invandrare har gemensamt, dyka upp. Trots detta får invandrarbegreppet en etnisk innebörd. Termen används i praktiken som definition på befolkningskategorier som utifrån föreställningar om etnicitet och kultur antas skilja sig från den svenska majoritetsbefolkningen. Ordet invandrarskap har då snarare betydelsen främlingskap.

Författarna skriver på sidan 10:

För en given grupp blir, om man så vill "graden av invandrarskap" en fråga hur "(o) svenska" gruppens medlemmar tycks vara. Därmed kan det rentav vara så att representant för den "typiske invandraren" i många fall inte alls behöver ha invandrat till Sverige. (...) En invandrare klassificeras då som en person, som inte är, och knappast heller kan bli, "svensk" (Borevi & Strömblad, 2004; 10).

1.4.3 Svensk bakgrund och Infödd svensk

I studien används benämningar *svensk bakgrund* och/eller *infödd svensk* och nedan vill jag förtydliga vad som menas med benämningarna. Med dessa begrepp avses personer som är födda i Sverige och som även har föräldrar som är det (Århammar, 2003/2004).

1.4.4 SFI (svenska för invandrare)

De allra flesta invandrare och flyktingar som kommer till Sverige måste lära sig det svenska språket efter ankomsten. För en generation sedan fick invandrare lära sig svenska på kurs eller på egen hand, i kontakt med andra som talade svenska och lättast var det för dem som var gifta med svenskar. Idag är svenska för invandrare en obligatorisk undervisning i svenska för invandrare och är samhällets angelägenhet och förkortas SFI (Franzén, 2001). Föreläsningsvis används förkortningen SFI.

1.4.5 Sociala nätverk

Det som utmärker sociala nätverk är att personerna som ingår i det sociala nätverket har en gemenskap med varandra, har ett förhållande till varandra och har en betydelse för varandra. Deltagare har ofta samma omgivning och befinner sig i liknande situationer. Sociala nätverk

är grupper som består av ett mer eller mindre strukturerat och organiserat kollektiv. Grupperna delar ofta samma intressen och behov. Begreppet nätverk används om nära relationer som vänner och familjemedlemmar. Begreppet används även om personer som kan ha outtalade plikter och rättigheter till varandra i fråga om stöd, vänskap och hjälp (Andresen, 2002).

1.5 AVGRÄNSNING

(Diaz, 2004) presenterar fem olika dimensioner av begreppet integration:

- Arbetsmarknadsintegration som innebär att inlemmas på arbetsmarknaden. För individen innebär det att ha inkomster och socioekonomiska positioner via egen försörjning.
- Social integration, som innebär att individen har ett svenskt socialt nätverk i olika miljöer.
- Medborgerlig integration, som innebär politisk delaktighet samt medborgerlig delaktighet.
- Boendeintegration innebär att bostadsområden är etniskt blandade sociala nätverk.
- Subjektiv integration eller personlig integration har inte sin sociologiska utgångspunkt i ett samhällsområde utan på en mikroplan där individuella egenskaper har betydelse.

Studien inriktar sig främst på sociala och personlighetsrelaterade dimensioner av integrationen samt det som respondenterna finner är integration för dem. Den här studien berör integration från grupp- och individnivå, från invandrades och flyktingars perspektiv.

1.6 SYFTE

Syftet med studien är att få en djupare förståelse för vilka tankar och känslor som invandrare och flyktingar har om processen att bli integrerad. Jag vill även undersöka vilka tankar som finns om vilken betydelse sociala nätverk har för deras integration samt vilka sociala nätverk som främjar integrationen.

1.7 FRÅGESTÄLLNINGAR

* Vad upplever invandrare och flyktingar är avgörande för att integreras och att känna sig delaktiga?

* Vilken betydelse ges sociala nätverk för integrationen?

2. TIDIGARE STUDIER

Det är många studier gjorda om invandrare, främst om ställningen på arbetsmarknaden, diskrimineringen, medias påverkan av synen på invandrare. I det här avsnittet presenteras tidigare studier om invandrades integration, bemötandet av omgivningen, betydelsen av sociala nätverk för integrationen och situationen i övrigt.

2.1 TILLIT, FÖRSTÅELSE OCH KOMMUNIKATION

(Ewert, Liedholm & Lindberg, 2006) har utvärderat ett projekt som utförts inom storstadssatsningen i Malmö under perioden 1999-2004. Flera projekt av storstadssatsningen har som syfte att fler invandrare blir delaktiga i det svenska samhället, att invandrare ska komma ut i arbetslivet, minska bidragsberoendet och rösta i politiska valen, lära sig svenska och kunskapen om det svenska samhället. Studiens resultat pekar på gällande vilka metoder som är framgångsrika för att åstadkomma integration är att tillit mellan skola, myndigheter, integrerare och invandrare är en avgörande faktor för en lyckad integration. Integrerare, som även kallas för "brobyggare" och "linkworker" är personer som har en trygg anknytning hos samtliga inblandade parter och har visat sig vara effektiva eftersom kontakten sker på ett personligt plan. Det visade sig även att förståelse och kommunikation mellan individerna gynnade utvecklingen mot större delaktighet. Studien visar även att långvarigt utanförskap ger identitetsförlust och mindrevärdekänslor.

2.2 STARKA OCH SVAGA NÄTVERKENS BETYDELSE FÖR INTEGRATIONEN

(Ewert, Liedholm & Lindberg, 2006) observerade även specifika intressegrupper, bland annat kulturföreningar som enligt studiens resultat ofta bidrar till ökad integration men även vid några tillfällen varit ett hinder. Forskarna menar att vissa grupper och föreningar kan vara så slutna att ingen utomstående kan ta sig in i gruppen eller föreningen. Vissa grupper och

föreningar är välkomnande. Fenomenet förklaras i termer av slutna och öppna nätverk. Det som kännetecknar svaga nätverk är att de förenar en mängd människor utan att exkludera eller stänga in människor och genom svaga nätverk nås fler människor än vid starka nätverk. Kontakten med olika delar av samhället ökar om det finns ett svagt nätverk.

(Carlsson, 2000) har funnit att cirka 70 % av alla tjänstetillsättningar görs med rekrytering via nätverk. Sämre nätverk kan alltså påverka ställningen på arbetsmarknaden. (Zink, 2001) har också funnit sociala nätverkens betydelse för arbetsmarknaden och menar att kontakter är avgörande för att invandrare ska hitta arbete. Sociala nätverken behöver inte bestå i professionella kontakter utan även informella kontakter kan skapa förutsättningar genom att ge information och inspiration till att söka arbete.

2.3 SPRÅKET OCH INTEGRATIONEN

(Brnic, 2004) försöker identifiera föreställningar om integration och integrationsprocessen och har en grundläggande fråga om vad kvinnor anser att det krävs för att bli en del av det svenska samhället. Det empiriska materialet till artikeln baseras på intervjuer gjorda på 22 kvinnor som var mellan 24-34 år gamla, födda i Sverige med föräldrar som har invandrat eller är infödda och baseras även på avhandlingen (Brnic, 2002): *Speaking of nationality: on narratives of national belonging and the "immigrant"*.

(Brnic, 2004) finner i sin studie att det framställs att den grundläggande faktorn som motverkar isolering och socioekonomisk marginalisering är invandrares språkinläring och att det är en viktig del i integrationsprocessen. I studien finner författaren att det finns en speciell föreställning om ett samhälle som är integrerad och att det baseras på "det svenska" i fråga om livsstil, språk, lagar och värderingar. Svenska samhället framställs som stabilt och något som invandrare måste acceptera och anpassa sig till. Integrationsprocessen blir en förändringsprocess som berör den enskilda invandraren. Nyckeln till lyckad integrationsprocess anses vara när invandraren tar initiativ till att bli del av det svenska samhället.

2.4 FÖRUTSÄTTNINGAR FÖR ATT FÅ TILL STÅND INTEGRATION

(Diaz, 1997) gjorde en studie om faktiska integrationsförhållanden i relation till bidragsberoende inom Stockholms kommunala flyktingmottagning 1994-1996. Fokuset i undersökningen ligger på flyktingars bakgrund, ålder, utbildningsnivå, arbetserfarenhet, psykosocialt tillstånd. Undersökningen visar att fyra viktiga förutsättningar för att integreras finns och som underlättar integrationen för invandrare. Faktorer som visar sig vara positiva för integrationen är språkinläringen, hög utbildning, sociala aktiviteter och självförsörjningsgraden.

2.5 PRAKTIK SOM ÅTGÄRD

(Franzén & Johansson, 2004) påpekar att praktik är den mest vanliga åtgärd som vidtas idag som syfte till att underlätta invandrares och flyktingarnas integration. I sin studie finner författarna att representanterna för fyra yrkesgrupper har olika uppfattningar om vad praktiken ska syfta till. För lärare är praktiken ett komplement till språkinläringen medan för socialarbetare och arbetsförmedlare är fokuset riktad mot arbetsmarknaden. Praktiken står sällan i relation till invandrares yrkeserfarenhet i hemlandet. I rapporten (Århammar, 2003/2004) presenteras en överblick av svensk empirisk forskning om integrationen på arbetsmarknaden i Sverige och även utvärdering av integrationsarbetet. Här visas att praktik ger bättre inverkan än utbildning när det gäller möjligheterna att snabbt komma in på arbetsmarknaden. Slutsatserna för en bättre integration är att diskriminering måste motverkas. Individuellt anpassade åtgärder ger bättre resultat än generella åtgärder.

3. FORSKNINGSPROCESSEN

I det här avsnittet presenteras vilken metod som används i studien, urval, datainsamling, genomförande, analysen, studiens giltighet och trovärdighet samt etiska överväganden.

3.1 VETENSKAPSTEORI

I studien användes den kvalitativa forskningsintervjun med halvstrukturerade frågor eftersom syftet var att fånga ämnen från respondenternas livsvärld och fånga upplevelser av den, vilket inte hade varit möjligt med en kvantitativ metod. Den kvalitativa forskningsintervjus syfte är

att fånga upplevelser och förstå livsvärlden ur respondentens eget perspektiv. Då syftet med den här studien är att fånga livsvärlden ur respondenternas eget perspektiv och upptäcka vilka tankar som kan finnas kring integrationsprocessen, var den kvalitativa metoden ett självklart val. Halvstrukturerade frågor är ”*varken ett öppet samtal eller ett strängt strukturerat frågeformulär*” (Kvale, 1997: 32). Anledningen till valet av halvstrukturerade frågor är att jag ville koncentrera mig på vissa teman och ändå ville jag att respondenterna ska reflektera fritt och berätta om sina upplevelser kring teman på ett öppet och utförligt sätt. Anledningen är även att intervjuguiden inte ska styra samtalet allt för mycket. I intervjuguiden återfinns demografiska frågor (ålder, härkomst, yrke etc.), frågor som rör beteende, frågor om åsikter samt frågor om känslor (Jacobsen, 1993). Jag koncentrerade mig på teman: *integration, integrationsprocess, bemötande, insatser, sociala nätverk*.

3.2 GENOMFÖRANDE

Jag tog kontakt med syokonsulenten samt samordnaren på SFI i Bloom kommun. På SFI går eleverna antingen A,B,C eller D nivå och eleverna placeras beroende på hur bra svenska de pratar. När D nivån, som också är den högsta nivån, är avklarad är eleven helt klar med SFI. Förfrågan löd om det fanns någon möjlighet att informera om min studie och syftet i klasserna på C och D nivå med förhoppningen att någon skulle bli intresserad av att delta i studien. Eftersom jag sökte kontakt med respondenterna genom SFI är intervjuerna uppsökande intervjuer eller fältintervjuer (Befring, 1994). Varför jag valde att söka kontakt med eventuella respondenter genom SFI var för att det är där invandrare och flyktingar oftast har sin dagliga sysselsättning i inledningsskedet av integrationen. Anledningen var även för att nå så många som möjligt och att fler skulle ha möjlighet att anmäla sitt intresse till att delta i studien.

3.3 URVAL

Studien baseras på fem intervjuer av flyktingar som nyligen fått uppehållstillstånd och går SFI. Sammanlagt informerade jag trettionio personer muntligt och skriftligt i form av informationsbrev. Tretton elever anmälde sitt intresse genom att skriva namn på lappar. För att både få en bild av hur kvinnor och män upplever integrationen var ambitionen att intervjua tre kvinnor och tre män. Sex respondenter valdes ut genom lottdragning ur två högar som var indelade i högar med män och kvinnor. En kvinna som valdes ut bestämde sig för att inte

delta. Tiden gav inte utrymme till att kontakta någon annan som tidigare anmält sitt intresse. Ålder och födelseland beaktades inte då urvalet skedde.

3.4 PILOTSTUDIEN

En pilotstudie genomfördes med en ung man som kom till Sverige för fem år sedan som flykting och som har avklarat SFI D-nivå. Ambitionen var att respondenten skulle ge uttryck för hur frågorna upplevs, om frågorna är tydliga och om de på något sätt kunde missförstås eller om de på något sätt kändes obekväma. Anledningen till att jag valde att göra en pilotstudie var också för min egen process och som förberedelse inför intervjuerna. Respondenten svarade inte på frågorna utan vi diskuterade endast frågornas formulering, innebörd och hur frågorna kan uppfattas.

Det visade sig att vissa ord misstolkades och var för svåra för respondenten. Otydliga frågor omformulerades, obegripliga ord byttes ut mot begripliga. Meningen var att göra en respondent fullt aktiv i frågornas utformning och ge tillfälle för respondenter att ge synpunkter på frågorna. Intervjun har hjälpt mig att forma frågorna så att de blir tydligare och mer förståeliga för respondenter som ingår i studiens resultat och hjälpt mig att undersöka det som är avsett att undersökas. Intervjun spelades inte in på band och ingår inte i studiens resultat. För att öka intervjuguidens tydlighet omformulerades intervjuguidefrågorna och speciellt orden *integration*, *omgivning*, *bemötande*, *insatser* och *sociala nätverk* genom att jag hade i intervjuguiden olika synonymer på begrepp som hjälp i fall en av begreppet inte skulle uppfattas. Meningen var att respondenterna skulle förstå frågorna och på så sätt svara utifrån sina tankar, erfarenheter och sin livsvärld. Jag ville även underlätta för respondenter att känna sig bekväma i sin roll, och då många av respondenterna fortfarande är under en läroprocess i svenskinläringen ville jag minimera risken för att respondenter skulle dra sig för att prata svenska eller få sina funderingar besvarade. Det är viktigt att respondenterna känner sig trygga och bemötta på ett respektfullt sätt där språket utgör ett så minimalt hinder som möjligt i kommunikationen.

3.5 DATAINSAMLING

En önskan var att en tolk skulle närvara vid intervjuerna för att samtalet skulle underlätta språkligt för både respondenterna och mig. Jag kontaktade tolkcentralen men fick

upplysningen att de inte utför muntliga eller skriftliga tolkningar till privatpersoner. Vänner och bekanta som talade språken som de utvalda respondenterna har som sitt hemspråk (albanska, kurdiska (sorani) och arabiska) översatte informationsbrev. Dock var det den arabisk talande personen som valde att inte bli intervjuad, så någon representant från det området finns inte i studien.

Respondenterna fick inte ta del av intervjuguiden innan intervjun. När jag informerade i klasserna så berättade jag kring vilka ämnen vi skulle samtala och vilka teman som intervjun skulle kretsa kring. När dagarna närmade sig för intervjun, uttryckte två respondenter att de ville bli intervjuade tillsammans vilket inte påverkar syftet eftersom frågorna ställdes till var och en och de besvarade enskilt på frågorna utifrån sina tankar, erfarenheter och känslor. De övriga tre respondenter uttryckte samma önskan och intervjun skedde samtidigt med de tre. Intervjuerna ägde rum i ett grupprum där jag ansåg att störningar i form av ljud inte skulle förekomma. Intervjuerna registrerades genom diktafon efter att jag fick respondenternas medgivande. På det här sättet kunde respondenterna och jag som intervjuare koncentrera oss på ämnet, orden, tonfallet och uppmärksamma när pauser förekom (Kvale, 1997).

Samtliga fem intervjuer började med att var och en av respondenterna presenterade sig själva; ålder, hemland, yrke från hemlandet, vilken sysselsättning de har idag och hur länge de hade varit bosatta i Sverige. Efter presentationen ställde jag frågor till var och en där respondenterna fick svara utifrån egna tankar, känslor och erfarenheter. Min upplevelse av intervjuerna var att respondenterna inte påverkades av varandras svar när de besvarade frågorna; vissa svarade snarlikt som den föregående och i de flesta fall svarade respondenterna med att ge exempel från sina erfarenheter. Att flera intervjuades samtidigt upplevde jag som positivt då respondenterna verkade avslappnade och kände igen sig i varandras berättelser och erfarenheter vilket ledde till att samtalet flöt bra. Intervjuerna varade i cirka en och en halv timme var.

3.6 TILLVÄGAGÅNGSSÄTT VID ANALYS

Då samtliga intervjuer spelades in på band, gjordes en ordagrann transkribering av intervjuerna för att lära känna materialet, se samband och olikheter i respondenternas svar. Även om intervjuerna skedde samtidigt med flera åt gången skiljde jag på respektive utsagor. Redan under intervjuerna började analysen av utsagorna. Skillnader och likheter i

respondenternas utsagor skildrades tydligt. Ambitionen var att snarast efter respektive intervju transkribera materialet medan tankeprocessen var igång och anteckna tankar som uppkom under intervjuerna. Transkriberingen var också en analysprocess, där delar av utsagor från respondenternas berättelser utgjorde en helhet och kopplingar mellan varandras utsagor visade sig. Jag läste den transkriberade texten flera gånger innan jag sammanfattade varje intervju. Under arbetet med att sammanfatta intervjuerna pågick även då en analysprocess (Holme & Solvang, 1997). Utsagorna som sammanfattades var de som låg närmast syftet och som svarade på frågeställningar och därefter sammanfogades med varandra i kategorier och teman: *upplevelser av integrationen, sociala nätverk och integration, vad kan invandraren och flyktingen göra för att integreras?, invandrares och flyktingars upplevelser av omgivningens syn på dem, vad kan omgivningen göra?*

Analysmetoden som jag först och främst använde mig av är den narrativa struktureringen där texten organiseras tidsligt och socialt för att få en innebörd. Historier och berättelser som har förts fram strukturerades till en sammanhängande historia och till en stor enhet. Den narrativa analysen rör sig inom vardagsspråkets ramar. Efter intervjudovisningen tolkades utsagorna ur olika aspekter med hjälp av teorier och frågeställningar besvarade. Utifrån enskilda påståenden byggs en tolkning av företeelsen som undersöks. Under tolkningen höll jag mig till innehållet i uttalandena och försökte att förstå vad dessa uttalanden uttryckte om respondenternas livsvärld (Kvale, 1997).

3.7 TROVÄRDIGHET

Studiens trovärdighet, även kallat validitet, innebär att forskaren undersöker det som är avsett att undersökas. Jag är medveten om att dels min bakgrund som flykting i Sverige och faktumet att jag har praktiserat på integrationskontoret gör att jag har en förförståelse för både hur det är att vara invandrare samt har erfarenheten av arbetet med invandrare. Förförståelsen kan både vara ett hinder och fördel vid intervjusituationen. För att undvika att min förförståelse skulle påverka resultatet, har min ambition varit att ställa öppna frågor och inte ledande. Frågorna var ändå strukturerade och ”beprövade” genom pilotstudien.

Forskare stärker validiteten om intervjusituationen bygger på respondenternas premisser, att ge respondenterna möjlighet att uttrycka sig på det mest lämpliga sätt (Befring, 1994). Två av respondenterna talade, utöver sitt hemspråk, även språket Serbokroatiska vilket även är mitt

hemspråk. För att respondenterna skulle ha möjlighet att uttrycka sig på det mest lämpliga sätt och förmedla sina tankar pratade de vissa delar av intervjun på Serbokroatiska. Då språket under vissa delar av intervjun var ett hinder och respondenterna gjorde sitt bästa för att tydligt beskriva vad de menar, upprepade jag vad de hade sagt och frågade om jag har uppfattat innebörden i meningarna rätt.

(Kvale, 1997) menar att för att validiteten ska bli högre ska forskaren anlägga en kritisk syn på sin analys samt inte gjort snedvridna tolkningar av materialet. Jag har själv försökt att se empirin ur olika perspektiv och inte lägga in mitt förförståelse i tolkningar, utan analyserat materialet utifrån teorier.

3.8 TILLFÖRLITLIGHET

(Kvale, 1997) tar upp kvalifikationskriterierna för intervjuaren. Ett av kriterierna är att intervjuaren har kunskap om ämnet inför intervjun. Innan jag påbörjade intervjuerna läste jag in mig på ämnet och försökte få en bred infallsvinkel om integration. Till hjälp hade jag olika avhandlingar och litteratur kopplat till ämnet. Ett annat kriterium som (Kvale, 1997) nämner är att den som intervjuar talar om efter intervjun om den intervjuade har några frågor att ställa. Efter varje intervju reflekterade respondenten och jag om intervjun, hur den kändes och om det uppkom funderingar eller andra tankar som bör tilläggas intervjun. Vidare påpekar (Kvale, 1997) att tydlighet, vänlighet, lyhördhet, öppenhet och styrning i rätt riktning av intervjun är viktiga kvalifikationskriterier för intervjuaren. Jag gjorde mitt bästa för att vara tydlig med frågorna, inte minst med hjälp av översättningarna av informationsbrevet och då genomförandet av pilotstudiet hjälpte mig formulera tydliga frågor. Jag hade även synonymer till komplicerade ord i intervjuguiden. Rådet respondenterna fick innan intervjuerna var att ta med sig ordbok som de kunde slå upp ord i under intervjun om det var något speciell ord som inte uppfattades.

Faktumet att intervjuguiden och informationsbrevet inte översattes av auktoriserade tolkar kan ha medfört felstavningar och okorrekta översättningar men det var enda alternativet då auktoriserade tolkar på tolkcentralen som jag kontaktade inte utförde tolkningar till privatpersoner.

3.9 ETISKA ÖVERVÄGANDEN

När jag informerade i klasserna var jag noga med att berätta innebörden av c-uppsats och vad det innebär att vara respondent i en studie. Jag framförde vad en studie är, vad en c-uppsats är och vad etiska regler i forskning innebär. Jag förklarade även bakgrunden till var etiska regler i forskning har haft sitt ursprung (nazisternas inhumana forskning på människor under andra världskriget) och varför det är viktigt för respondenterna att känna till etiska regler. Respondenterna fick informationen både muntligt och skriftligt (Bilaga 2), både på svenska och skriftligt på sina respektive hemspråk. Jag poängterade frivilligheten av att delta och att respondenten när som helst kan bestämma sig från att avstå att delta. Informationen betonas både i informationsbrevet som innan intervjun. Jag informerade även om att det inte fanns något tvång att besvara alla frågorna. Att det endast är jag som intervjuar som vet vem som har sagt vad i intervjuerna var jag tydlig med och att materialet avidentifieras genom att namn och åldern byts ut.

Respondenternas namn och ålder är fingerade för att säkra konfidentialiteten. Studiens material bevaras på ett säkert ställe och används endast för syftet i den här studien. Endast jag som författare av studien, min handledare och examinator kommer att kunna få ta del av materialet från intervjuerna. Materialet kommer att förstöras efter godkänd examination. Jag anser att jag var tydlig och tillgänglig för frågor beträffande studien.

Som jag nämnt ovan, översattes informationsbrevet till deltagares respektive hemspråk. Tanken bakom översättningen var att informationen skulle nå respondenterna på deras hemspråk så att det inte sker missuppfattningar kring studien och genomförandet.

4. DISKUSSION AV FORSKNINGSPROCESSEN

Jag anser att den kvalitativa forskningsmetoden visade sig vara rätt val för att undersöka invandrarens tankar om processen att integreras samt sociala nätverkens betydelse för integrationen. På det sättet fångades respondenternas livsvärld. Fem intervjuer uppfattar jag har varit lämpligt med tanke på den begränsade tiden. Att diktafon användes upplever jag har underlättat under intervjuerna då jag kunde fokusera på samtalet. Dock har respondenterna kanske känt sig besvärade av diktafonen med tanke på språket. Jag funderade kring det i efterhand då jag lyssnade av banden och märkte hur försiktiga och korta delar av utsagorna

var. Kanske beror det på andra omständigheter och respondenternas tidigare erfarenheter av andra intervjusituationer som de har befunnit sig i, i Sverige. Intervjuer som jag tänker på är med handläggare på Migrationsverket. Genom att ha intervjuat invandrare och flyktingar och undersökt fenomenet från deras perspektiv, har visat sig vara det rätta valet då vem kan berätta mer om sin integrationsprocess och sina sociala nätverk än personerna själva? Transkribering av intervjuerna har varit det självklara valet inför analyseringen av materialet och även om det har krävts tålamod och tid har det underlättat betydligt.

Om en videobandspelare hade använts hade kanske resultatet blivit annorlunda. (Kvale, 1997) påpekar att videobandspelare även fångar de visuella aspekterna av intervjun. Om jag hade använt mig av en videobandspelare hade jag kanske fångat även ansiktsuttrycken och kroppshållningen som hade gett mig rikare möjligheter för tolkning än ljudband gav.

Respondenterna fick inte del av informationsguiden innan intervjuerna. Anledningen var att jag sökte efter spontana svar. Samtidigt hade svaren troligen blivit mer utförliga, genomtänkta och därmed hade kanske respondenternas utsagor formats till en annorlunda helhet.

(Jacobsen, 1993) skriver att frågorna som intervjuaren ställer helst ska vara korta och precisa för att öka tydligheten för den som blir intervjuad. En fråga i intervjuguiden upplevde respondenterna som lång och otydlig, vilket jag uppmärksammade efter att jag har ställt den. Under intervjun förklarade jag meningen på olika sätt och försökte formulera den så att respondenterna förstod. Frågan som jag tänker på är: *Vilket bemötande från omgivningen har varit av betydelse för att integreras in i det svenska samhället?* (Bilaga 1).

Begränsningen av respondenterna var till en kommun i Skåne. Troligen hade det sett annorlunda ut om jag hade tagit en kommun till eller om respondenterna kom från olika kommuner i Sverige. Skillnad i det lokala integrationsarbetet skiljer sig samtidigt som omgivningen spelar en roll i den enskildes integrationsprocess, och därför är sannolikheten stor att svaren hade blivit annorlunda om samma studie utfördes i en annan kommun.

Jag är medveten om att då jag begränsade studien till att omfatta personer som går SFI på C och D nivå, faller personer bort som inte kan svenska och kanske inte har kommit så långt i integrationsprocessen. Däremot ansåg jag att för att studien skulle vara genomförbar med tanke på språket var det enda alternativet.

Respondenterna har sitt ursprung i två områden Kosovo och Irak. Svaren hade troligen blivit annorlunda om det fanns respondenter som representerade andra världsdelar som Afrika, Norra Europa eller andra länder. Om tiden hade gett utrymme till att intervjua personer som har varit i Sverige i tio år eller mer, hade det varit intressant att upptäcka om svaren hade blivit lika dana.

Hur kan jag då veta att sanningen är vad respondenterna har förmedlat under intervjusituationen? Genom att ha fått del av både positiva och negativa erfarenheter, kan tyckas att det är sanning som de har förmedlat. Det som dock inte kan förutsägas är att de har berättat allt som finns att berätta, då intervjuerna skedde samtidigt med flera av dem.

Jag som intervjuare var redskapen i intervjusituationen, vilket skapade olika känslor, vid olika tillfällen. Mina egenskaper samt mitt sätt att interagera med människor gör att om det hade varit någon annan som hade intervjuat samma personer och med samma intervjuguide, hade kanske också fått andra svar. Att berätta öppet om sin situation kan vara känsligt och svårt för respondenterna och jag försökte göra situationen så bekväm som möjligt för respondenterna. Genom att befinna mig som "samtalsledare" för personer som alla har sin känsliga historia och erfarenheter att berätta samt längtan efter att få sina röster hörda, har gjort intryck på mig under intervjusituationen. Mitt intresse för ämnet gjorde att jag under intervjuerna lyssnade och uppmärksammade samt kände med vilket har gjort intervjusituationen avslappnad. Det är värt att betona att studien inte är representativ för alla invandrare och flyktingar utan ger en bild av hur invandrare och flyktingar kan ha det i integrationsprocessen.

5. TEORETISKA PERSPEKTIV

Nedan presenterar jag de teorier som kopplas till empirin när analysen av resultatet sker.

Anledningen till att det är så många som sju teorier som jag utgår ifrån när jag gör min analys är att utsagorna från respondenterna ska belysas ur olika perspektiv och kopplas till de personliga utsagorna och erfarenheter. Samtidigt är ambitionen att koppla de olika utsagorna så att de formar en helhet med hjälp av teorierna nedan.

5.1 ATTRIBUTIONSTEORI

Attribution kallas processen som sker då vi tillskriver människor identitet, egenskaper och orsaker bakom deras handlingar och beteenden. Vi människor utnyttjar inte mycket information när vi ska skapa en bild av en annan människa och då vi drar slutsatser om andra människor baserade på attityder, avsikter och känslor blir grunden för vår tolkning lösare. Andras handlingar blir mer begripliga och mer förutsägbara beroende på vad vi väljer att tro vilka motiv och orsaker som döljer sig bakom handlingarna eftersom vad vi väljer att tro också styr bedömningar av andra personer (Nilsson, 1996).

5.2 ROLLTEORI

Rollteori förklarar grupper och människors handlande utifrån de rollerna personerna går in i. Samhället ses som en organisk enhet i socialpsykologisk rollteori och de olika delarna i den organiska enheten fyller sina olika funktioner och bidrar till att systemet fungerar. Det studeras hur roller och grupper kan bidra till ordning och stabilitet. Då gruppens medlemmar har en så kallad värdegemenskap, kommer de att bete sig på en likartad sätt och samtidigt bidra till att ordningen stärks (Nilsson, 1996).

Det kan uppstå en rollkonflikt som innebär att rollen innehåller motstridiga förväntningar och krav som den enskilde inte kan uppfylla eller inte vill uppfylla (ibid.).

5.3 KASAM

(Antonovsky, 1991) beskriver tre centrala komponenterna i KASAM; begriplighet, meningsfullhet och hanterbarhet. Begriplighet syftar på i vilken utsträckning personer upplever inre och yttre stimuli som förnuftsmässigt gripbara. En människa som har hög känsla av begriplighet har förväntning att de stimuli som personen kommer att möta i framtiden går att ordna och förklara. Med hanterbarhet menar Antonovsky i vilken utsträckning människan känner att resurser finns till ens förfogande som ska hjälpa en att möta krav som ställs av de stimuli som anträffar oss. Om en människa har en hög känsla av hanterbarhet så känner den sig inte som ett offer för omständigheterna och tycker inte att livet är orättvis.

Meningsfullhet innebär att känna att livet har en känslomässig innebörd, att krav som livet ställer är värda att lägga energi på och att utmaningar välkomnas (ibid.).

5.4 STÄMPLINGSTEORI

Då en person upplever sig själv som annorlunda eller avvikande är det i samband med att någon formas av stämpling. För att en stämpling ska kunna påverka en individs identitet måste stämplingen komma från en signifikant grupp eller individ. En stämpling innebär att individen accepterar en annan bild, oftast en negativ, av sig själv än den han/hon hade tidigare. För att den stämplade ska ändra sin självbild måste den antingen normaliseras till de andra eller söka sig till en avvikargrupp (Lundén & Näsman, 1973).

Utgångspunkten i stämplingsteorin är att vår självkänsla och jag - bild formas av de åsikter och attityder som människor runt omkring har om oss. En person är inte avvikare på grund av personlighetsegenskaper utan som resultat av det som andra människor reagerar och tolkar hans eller hennes handlingar på (Nilsson, 1996).

5.5 SPRÅK OCH IDENTITET

Språket är grundläggande element i socialt liv och benämningen ”modersmål” uttrycker det som gör att språket är stark bärare av social identitet. De språkliga förändringarna sker samtidigt som den sociala identiteten och ofta utan medveten planering. Språket uttrycker även den sociala identiteten och visar var en person är placerad när det gäller samhällets vertikala indelning (Aubert, 1979).

5.6 SYSTEMTEORI

Ett socialt system avgränsar sig självt i förhållande till en omvärld. Det måste den göra för att kunna beskriva och beskåda världen, och skulle systemet inte göra detta så skulle den inte ha handlingskraft utan riskera att inte synas på grund av möjligheterna som finns. Omvärlden styr inte gruppen, utan gruppen måste hantera omvärlden och skapa sin egen verklighetsuppfattning. Existensen av en grupp förutsätter en avgränsning från omvärlden. Gruppen kan endast styra sig självt, sina uppfattningar och sitt förhållande till *de andra*. Gruppen bestämmer vad som angår gruppen och vad som är viktigt samtidigt som varje system står i beroendeförhållande till andra system för att kunna fungera. Dessa förhållanden kan inte gruppen styra själv och systemen betraktas på sitt eget sätt. Gruppen kan inte välja

sin omvärld men bestämmer hur andra system ska betraktas och avgränsas från sitt eget system och bestämma hur de ska förhålla sig till ”yttre krav” (Sverre, 2001).

Förhållanden i omvärlden påverkar gruppen men det behöver inte nödvändigtvis betyda att reaktioner på det som sker i omvärlden är som andra system skulle vilja att grupper reagerar. Systemet bygger på relationer mellan individerna i gruppen. Varje socialt system måste anpassa sig till omvärlden och sin egen komplexitet och anpassning handlar egentligen om systemets egen anpassning till omvärlden (ibid.).

5.7 TRE SÄTT ATT INTEGRERAS

Det här är egentligen tre modeller som visar olika sätt som invandrare och flyktingar integreras på i det nya samhället som de bor i.

Den första modellen är att *assimileras* in i det nya samhället, vilket innebär att invandraren eller flyktingen anammar det nya landets kultur och seder samtidigt som han eller hon överger sin ursprungliga kultur och seder. De normer och bruk som majoritetsbefolkningen lever under, tillämpas av invandraren eller flyktingen. För att uppnå en assimilering och komma in i det nya sociala ordningen, byter invandraren/flyktingen klädstil, lär sig språket, sättet att leva på samt ändrar på sina kulturella uppfattningar. Den här modellen resulterar i att andragenerations invandrare blir helt ”svenskariserade” (Giddens, 2003).

Smältdegeln kallas den andra modellen att komma in i det nya samhället och innebär att traditioner från den ursprungliga kulturen blandas med det nya, där det i sin tur bildas nya kulturella mönster. De olika kulturella värden och normer utifrån blev mångfald och grupperna anpassar sig efter omgivningens sociala miljö. Detta sätt att integreras är, tycker många, det mest önskvärda (ibid.).

Den tredje modellen heter *kulturell pluralism*, där det eftersträvas att samhället blir pluralistiskt och att alla subkulturer accepteras precis som de är. Med att acceptera menas att samma rättigheter och status ges till subkulturerna (ibid.).

6. REDOVISNING AV INTERVJUERNA

I det här avsnittet redovisas intervjuerna. Jag har strävat efter att använda respondenternas egna ord för att inte ta in egna tolkningar samt för att verkligheten ska spegla sig som den är. Citaten har redigerats för att bevara textens läsvärde samtidigt som jag försökte bibehålla de muntliga särdragen. Här återfinns teman och huvudområden som ligger närmast syftet.

Namn och åldern är fingerade.

6.1 PRESENTATION AV RESPONDENTERNA

Fadila är 32 år gammal och kommer från Kosovo. Sen år 1992 har hon varit i asylprocessen tills för fem månader sedan då hon fick uppehållstillstånd. Under perioden har hon sökt uppehållstillstånd, fått avslag, åkt till Kosovo igen, kommit till Sverige och sökt uppehållstillstånd på nytt, fått avslag och därefter levt gömd i Sverige med hennes son. Fadila har familj runt om i Sverige; mamma, två bröder och systrar. Hennes yrke från hemlandet är ekonom. För närvarande läser Fadila SFI och får samhällsinformation.

Tarik är 22 år gammal och är kurd från Irak. I Sverige har han varit i 4 år och har haft uppehållstillstånd i 3 månader. Den som står honom närmast i Sverige är hans farbror. I hemlandet var han student. Idag läser Tarik SFI och får samhällsinformation.

Ahmed är kurd från Irak och är 20 år gammal. Ahmed har vistats i Sverige i nästan fyra år och fick uppehållstillstånd för 5 månader sedan. De närmaste som han har i Sverige är sin kusin och sin infödda svenska fru. I hemlandet var han student och nu läser Ahmed SFI och förvärvsarbetar.

Burim är 25 år gammal och kommer från Kosovo. Han har varit i Sverige i ca 1 år och ungefär lika länge haft uppehållstillstånd. Burim bor med sin fru som sedan 1990-talet kom till Sverige som flykting. I sitt hemland arbetade Burim som servitör och för närvarande läser han SFI samtidigt som han arbetar.

Vlora är 37 år gammal och kommer från Kosovo. Hon har varit i Sverige i ett år och ungefär lika länge har hon haft uppehållstillstånd. Vlora bor med sin make och sina tre barn. Hon har arbetat som lärare i sitt hemland.

6.2 UPPLEVELSER AV INTEGRATIONEN

Fadila säger att det inte är lätt att integreras i det svenska samhället. För att få till stånd en integration måste man enligt henne kunna språket och vara lätt att samarbeta med. Med *att samarbeta* menar hon att när man kan svenska, behöver man ingen tolk och därför kan man också kommunicera och vara lätt att göra med. När man kan språket, kan man även uttrycka sig som man vill. Hon menar att det är svårt att komma in med en gång. För att integreras ska invandraren klara SFI, få samhällsundervisning och sedan arbeta eller studera. Hon betonar vikten av att lära sig svenska och menar att det är avgörande för en invandrare att integreras. Genom att lära sig svenska kan invandraren också läsa olika böcker om kultur samt läsa sig till om den svenska historien, säger hon och att integrationen är fullbordad när personen lever *ett normalt liv*. Hon förklarar att det är när personen har ett arbete, barnen går i skolan och relationerna mellan föräldrar – barn är bra. Hon menar samtidigt att det är viktigt att inte glömma sitt modersmål och sin bakgrund. Fadila säger även att en invandrare aldrig kan integreras helt och hållet.

Även Tarik menar att integration först och främst är att kunna det svenska språket. Han anser det viktigt att läsa vidare på någon högskola eller att arbeta samt att ha kontakt med infödda svenskar. Tarik menar att en invandrare är helt integrerad när invandrare har samma rättigheter som infödda svenskar, både på politisk nivå och på individnivå. Exemplet som han ger är att när invandrare söker arbete, tittar arbetsgivaren på vilket namn den sökande har i stället för att undersöka vem som döljer sig bakom namnet.

Ahmed anser att integration kommer till stånd när invandrare har kontakt med infödda svenskar för att först då, menar Ahmed, har invandraren kontakt med det svenska samhället. Samtidigt ska invandraren studera och arbeta med svenska människor och säger vidare att han en invandrare är helt integrerad när personen lever bra och har ett arbete. Han säger att eftersom han är gift och träffar sin frus familj, hennes vänner och arbetskamrater att det har hjälpt honom i hans integrationsprocess. Genom dem han har sett och erfårit svenska traditioner, vilket han anser är viktigt att en invandrare gör.

Burim trivs väldigt bra i Sverige och anser att han har börjat integreras och att han är på god väg. Han beskriver sin glädje över att ha många svenska vänner. De lärde han känna redan när han hade varit i Sverige i två månader. Då kommunicerade han med sina infödda svenska kompisar på engelska. Nu pratar han svenska med dem, även om han fortfarande ibland behöver använda sig av engelskan. För Burim har hans vänner haft en stor betydelse i integrationsprocessen främst med tanke på språket. Han umgås och träffas med dem när de spelar olika sporter på gården i bostadsområdet där han bor. Burim anser att det har betydelse var invandraren bor och hur integrerad personen är. Själv bor han i en invandrantät område och tror att infödda svenskar flydde från området då invandrare började flytta in. Enligt Burim ska en invandrare lära sig det svenska språket innan integration kommer på tal och själv anser han inte sig vara helt integrerad med tanke på språket. Han säger att han har det lättare att lära sig svenska eftersom han är ung och att han förmodar att en äldre person kan ha det svårare att lära sig svenska. Han pratar svenska med sina albanska kompisar också då det hjälper honom att lära sig språket fortare. Burim påstår att anledningen till att han har lärt sig prata svenska så snabbt beror på att han så gärna vill.

För Vlora har praktiken haft betydelse för hennes integration. Hon har praktiserat inom sitt yrkesområde och det har bidragit till en ökad förståelse för svensk arbetsmentalitet. Hon upplever även att hon har utvecklats språkligt. En förutsättning för att en invandrare ska komma in i det svenska samhället anser Vlora är att man har möjlighet att studera och när invandrare är på samma nivå som infödda svenskar. Integration är när invandrare är ett med samhället, anser hon.

6.3 SOCIALA NÄTVERK OCH INTEGRATION

Tarik återger sin frustration över att han inte umgås med svenska personer och att han har svårt att komma i kontakt med infödda svenskar. Själv umgås han inte med infödda svenskar och vill gärna det men finner inget sätt att ta kontakt. Han känner sig utanför samhället och vill gärna integreras men påstår att det är svårt just för att han inte träffar infödda svenskar. Såhär uttrycker han det:

Jag känner så bara, jag vill men det är svårt. Jag känner mig utanför för att jag inte har kontakt med svenskar, jag vill gärna

Tarik tror att det är svårt för honom att träffa infödda svenska eftersom han redan var "så gammal" när han kom till Sverige. På SFI träffar han inga infödda svenskar förutom lärarna och hade gärna sett att det SFI låg i en vanlig skola där han hade träffat infödda svenskar på daglig basis. Han hoppas att när han i framtiden börjar läsa på högskolan att han kommer att möta svenska personer. Tarik tror att det är lättare för personer som går eller har gått i svensk gymnasieskola att möta infödda svenskar.

Vlora umgås inte heller med infödda svenskar men hennes val beror på språket. Så här säger hon:

Pratar lite bara hej, hej, hur mår du, tack, hej då (skratt). Svenska personer umgås jag inte med privat, mina grannar, läraren är svensk och även min läkare, det är mest Kosovoalbaner som jag umgås med, efter ett år kanske svenskar men nu är det tidigt på grund av svenska språket, i framtiden skulle jag vilja, knacka på dörren och bjuda på kaffe...

Ahmed har ett socialt nätverk som inkluderar infödda svenskar och det har han sedan han gick gymnasiet i Sverige och säger att det har varit avgörande i hans integrationsprocess. Dels har ha kommit i kontakt med infödda svenskar och dels har han utvecklats språkligt.

Den kontakten som Fadila har med infödda svenskar är personer som hon har träffat då hon var i behov av hjälp under asylprocessen. De som hon främst kommer ihåg och känner tacksamhet mot är kvinnojouren och asylgruppen som hon fick hjälp av då hon var havande och behövde sjukvård. Fadila menar också att sociala nätverk är avgörande för integrationen, inte minst för att invandrare ska lära sig det svenska språket fortare. För att komma in i det svenska samhället ska man vara trevlig och bli vän med infödda svenskar, menar Fadila. Samtidigt tycker hon inte att det är lätt att bli det. En förutsättning, tycker hon är att ge det tid. Så här uttrycker hon det:

Jag tror att allting behöver sin lilla tid, tills de vet att man inte är en farlig människa eller att du är trevlig eller att du är lätt att samarbeta med eller umgås med eller dricka kaffe med. Det tar sin lilla tid tills man kommer in i svenska samhället.

Burim har vänner som är infödda svenskar och har främst kommit i kontakt med dem i samband med idrott. Han arbetar även och träffar infödda svenskar på daglig basis, vilket han tycker är avgörande för hans integrationsprocess.

En sak som Burim tar upp är att det har varit av positiva sociala nätverk för integrationen är att ha en fru och svärfar som han kan få information om det svenska samhället. Han kan vända sig till dem om han har funderingar. Han tar även upp vikten av att ha infödda svenskar

som kompisar för att det är viktigt för honom att veta hur och vad svenskarna gör på fritiden och hemma. Han trivs med att umgås med infödda svenskar och att kontakten hjälper honom att lära sig svenska.

6.4 VAD KAN INVANDRAREN OCH FLYKTINGEN GÖRA FÖR ATT INTEGRERAS?

Samtliga informanter anser att invandraren måste anpassa sig för att integreras in i det svenska samhället. Burim menar att invandrare på ett kompisrelationsstadium ”bara ska göra rätt saker” medan Fadila menar att invandrare ska göra rätt för sig inför samhället, som att inte göra brottsliga gärningar. Hon nämner även att invandrare ska bete sig till på ett sätt som ”infödda svenskar tycker om”. Tarik menar att invandrare måste ”göra som svenskar gör”.

Ahmed påstår att invandrare måste ta initiativ och inte få vara blygsamma och kämpa för att bli delaktig. Sådär uttrycker han det:

Mycket betydelse har om man är blyg eller inte, att prata svenska med en svensk till exempel, när jag gick på gymnasiet pratade jag svenska jag brydde mig inte om det var fel man måste ju ha kontakter, man får inte vara blyg och sånt. Man ska kämpa hela tiden. Annars, om man inte kan lära sig svenska, pratar man inte.

Vlora anser att det som invandrare kan göra för att integreras är att umgås med infödda svenskar för att som hon säger ”man bor ju här”. Hon anser det lika viktigt att invandrare umgås med sina landsmän. Hon säger att hon inte är integrerad för att hon inte kan det svenska språket helt och hållet. Hon säger även att det är lättare för hennes barn att lära sig svenska och gå i skolan även om hon i framtiden har planer på att komplettera sin högskoleutbildning.

Det som invandrare inte ska göra om de vill integreras är gå ut på gatorna och göra brott och skapa problem. Då, menar Fadila, kan invandrare aldrig integreras. Hon säger även att det inte är lätt, att det tar tid att känna förtroende. Hon säger att för att kunna integreras som invandrare måste man arbeta med personer som inte diskriminerar eller hatar invandrare. Först då kan integrationen börja, menar Fadila. Ahmed betonar att invandrare måste vara trevliga att prata med för att kunna ta kontakt med infödda svenskar.

6.5 INVANDRARES OCH FLYKTINGARNAS UPPLEVELSER AV OMGIVNINGENS SYN PÅ DEM

Tarik har upplevt att omgivningen har en genomgripande bild av invandrare. Så här berättar han:

De ska inte döma att alla är kriminella, de måste skilja på var och en, de ska inte döma att alla är tjuvar eller kriminella, människor som är svenska är inte heller lika, vissa är farliga, vissa är snälla.

Tarik har också upplevt sig själv annorlunda och säger att han i åttio procent av fallen har känt att infödda svenskar har tagit avstånd och inte velat ta kontakt med honom för att de tror att han är farlig.

Ahmed upplever att vänligheten mot infödda svenskar är avgörande för att förändra följande bild som han upplever infödda svenskar har om invandrare:

Är man otrevlig mot svenskar när man pratar med de, då kanske de tycker illa om dig. Då kommer de inte att våga prata med dig. Är man trevlig då kanske man blir kompisar (...) många svenskar har hört om oss invandrare, vi kommer från krig och så, och att vi är farliga. Alla är inte lika dana, det vet de inte. Man måste lära känna varandra först. Ha kontakt med varandra, lära känna varandra.

Ahmed menar också att omgivningen inte ska dra alla över en gräns. Han beskriver en sekvens som han har upplevt som negativt för hans integration:

E n dag kom femton personer fram till mig och sa "du får inte bo här, du måste flytta härifrån för att du är invandrare" jag sa att alla invandrare är inte lika dana, jag sa ni får inte tänka så, ni måste lära känna personen först. Fast vissa svenskar är snälla, vissa är inte bra, de sa att de skulle slå mig, jag sa "jag är inte sän, men om ni bedömer mig sän så kan jag också reagera som ni gör".

Även om Burim har infödda svenska kompisar så har han känt avståndstagande från infödda svenskar. Så här uttrycker han det:

Nu börjar svenska gå samma väg vill gå in i ett samhälle där bara svenskarna finns, de behöver inte invandrare som albanska, arabiska, de vill inte vara med invandrare, tror jag, när jag kom så var jag mycket med svenskarna det var så bra, svenskarna vill bara vara tillsammans (...) Jag umgås inte med mina grannar, i min trappuppgång är jag enda invandrare alla andra är svenskar, de alla tittade på mig när jag gick upp för trapporna, jag sa hej, de sade ingenting...

6.6 VAD KAN OMGIVNINGEN GÖRA?

För att omgivningen ska underlätta för invandrare att integreras in i det svenska samhället menar Fadila att följande kan göras:

Jag säger inte att invandrare eller svenskar har rätt, men de ska komma överens, och de ska säga till invandrare välkomna eftersom att jag tror inte att åttio eller nittio procent av invandrare som har kommit till Sverige, jag tror inte att de har kommit av fri vilja, de hade olika behov att komma hit och de är inte alla samma personer, de ska säga välkomna till invandrare och invandrare ska bete sig till exempel så att

svenska ska tycka om, att säga ni hade inte rätt att de är sådana som vi trodde i början. Både invandrare och svenskar måste ge och ta.

Fadilas erfarenhet av bemötande från infödda svenskar har varit positiv. Hon tar upp en speciell situation som har varit avgörande för hon ska känna sig väl mottagen och delaktig i det svenska samhället:

Alla som jag har haft kontakt med, tills idag, de har varit snälla, personalen på skolan, min pojke går på Grad skolan, de är jättesnälla, personalen på dagis, de var jättesnälla, De sa HJÄRTLIG välkomna till mig eftersom de visste att jag var ny och hade fått uppehållstillstånd. Men det är inte lätt för de heller att säga välkommen, till oss, eftersom man måste ju känna själv lite hur det känns hur det är när någon annan kommer, du vet ingenting för han eller för henne, om han är brottsling, om det är någon som kan göra allt möjligt, så det är distansen som man måste hålla ifrån början. Så när de känner att och när de lär känna dig så går det jättebra. Jag har inte haft kontakt med någon som har sagt till mig "jag kan inte göra det, jag kan inte visa dig tyvärr". Så det är inte bara att prata om dem som du inte känner. Som jag säger, de var jättesnälla från början.

Det som har varit avgörande för Fadilas integration är hjälpen och vänligheten som hon har mött under asylprocessen. Hon har fått upp ögonen för en sida av svenska folket som kommer att följa henne resten av hennes liv, menar hon. Det har fått henne att inse att alla människor inte är lika dana.

Tarik anser att det omgivningen kan göra för att hjälpa invandrare att integreras är att avståndet som infödda svenskar har gentemot invandrare bör tas bort. Han ser även en vikt i att invandrare och infödda svenskar byter åsikter med varandra. Såhär uttrycker Tarik det:

De ska veta vad vi tänker och vi ska veta vad de tänker.

Det Burim anser att omgivningen kan göra för att underlätta för invandrare att integreras är följande:

Omgivningen måste respektera invandrare, vara närmare, inte diskriminera för att man är invandrare, och inte vill komma fram och prata för att man är invandrare, om han är människa då är jag människa också. Jag kommer från ett annat land, du är kanske svensk, men om vi pratar då blir vi bästa kompisar.

Vlora har positiva erfarenheter av mottagandet när hon kom till Sverige. Såhär beskriver hon det:

När jag kom till Sverige träffade jag många svenska personer som var mycket bra, som var artiga, respekterade mig, när jag var på sjukhuset med min man, alla var så artiga mot oss. Det satt en svensk person, och på andra sidan min man, och han skakade hand med min man, han pratade med oss på samma nivå som med den svenska personen och det var uppskattat. Det betydde mycket, för mig är svenska människor mycket bra. I affären, på gatan, i lägenhet. Jag har pratat med min man och han tycker om, svenska människor för mig är mycket bra.

Mottagandet som har varit betydelsefullt i Burims integration är följande:

Till exempel när jag kom till Sverige och var ute och spelade, så kom alla och började prata de vill, de var snälla, då vill jag lära mig svenska för att kunna prata. Då de vill prata med dig och vill veta saker om dig, då vill man för att då måste man lära sig svenska, de är snälla och säger inte hmm han är invandrare jag vill inte prata med honom spela, det är diskriminering om de hade gjort så, men om de säger kom så ska vi spela tillsammans. Mot mig var de: "kompis kom ska vi spela", jag tror att det är bra

Burim berättar en sekvens till som han har varit med om och som har påverkat honom positivt i hans integration:

Jag var på en fest det var bara svensk folk bara svensk så min kompis sade ska du följa med, alla svenskarna sa ooo, här är en ny kompis, kom, kom, kom, kom, ska vi dricka och göra någonting, alla, och jag bara tittade och tänkte vad är det med dem, jag känner ju inte de. Kompis, vad heter du, var kommer du ifrån? De är snälla.

Burim beskriver hur han på sin praktik från början åt själv på lunchen för att han inte förstod vad det övriga personalen sade men att chefen kom vänligt och sa till honom att han självklart skulle äta med dem. Då började hans rädsla för att prata svenska släppa. Det tyckte han var en positiv vändpunkt i hans integrationsprocess.

Inför framtiden hoppas Fadila att svenska lagar kommer att vara mjukare mot invandrare.

Vidare säger hon:

Jag vet att integrationsminister säger alltid att alla människor är lika värda och att alla ska behandlas likadant inför svenska lagen och att jag hoppas att individer kommer att ta detta seriöst, att det även tillämpas.

Ahmed anser att invandrades situation kan förbättras genom att omgivningen pratar med invandrare. Han anser att invandrare inte kan göra mycket åt att alla inte tycker om invandrare.

7. RESULTATANALYS

I det här avsnittet analyseras resultatet utifrån teorier samt kopplas till tidigare studier och här besvaras studiens frågeställningar.

7.1 VAD UPPLEVER INVANDRARE OCH FLYKTINGAR ÄR AVGÖRANDE FÖR ATT INTEGRERAS OCH KÄNNA SIG DELAKTIGA?

7.1.1 Språket och ålder

Samtliga respondenter ger uttryck för betydelsen att kunna det svenska språket för att kunna integreras in i det svenska samhället. (Aubert, 1979) menar att språket är en stark bärare av

den sociala identiteten och visar var en person är placerad när det gäller samhällets vertikala indelning. Fadilas utsaga kan jämföras med ovanstående då hon menar att det är lättare att samarbeta med personer som kan språket. Hon menar även att det blir lättare att uttrycka sig. I (Ewerts, Liedholm & Lindberg, 2006) studie visas att förståelse och kommunikation gynnade utvecklingen mot större delaktighet.

Vloras förklaring av kommunikationen med grannarna (som citeras under rubriken resultat) där hon nämner fraserna "hej, hej, hur mår du, tack och hej då" att hon använder i kommunikationen med grannarna visar viljan till delaktighet och vilja till kommunikation, även om hon menar att det kommer att ta tid innan hon känner sig redo språkligt att börja umgås med infödda svenskar. Samtliga respondenter ser även språket som en förutsättning att komma i kontakt med omgivningen.

Vlora hoppas att i framtiden lära sig svenska och ta initiativ till att umgås med hennes infödda svenska grannar. För närvarande anser hon inte att hon är redo på grund av bristande språkkunskaper. Även Tarik ser fram emot att komma längre i sin integrationsprocess, börja på en högskola och umgås med infödda personer. Fadila, Vlora, Tarik och Ahmed nämner att vidare studier på eftergymnasial nivå är nyckel till lyckad integration. Genom praktiken har Vlora gjort framsteg språkligt och kännedom om det svenska arbetsmentaliteten. Både (Franzén & Johansson, 2004) och (Århammar, 2003/2004) pekar på vikten med praktik och att anpassade åtgärder ger bättre resultat. Vlora upplevde det som positivt att hon fick praktik inom hennes yrke därför att hon har kunnat erfara sitt yrke i Sverige.

Burim, Tarik, Vlora och Ahmed nämner att åldern spelar roll i integrationen och att de anser att det är lättare för en ung person att integreras är för en som är äldre.

7.1.2 Tillit, initiativ och vilja

Fadila tydliggör att det tar tid att integreras och att en förutsättning är att ha personer i sin omgivning som inte diskriminerar och uttrycker att hon själv tar tid på sig innan hon kan känna förtroende. (Ewert, Liedholm & Lindberg, 2006) har funnit att tillit är en avgörande faktor för att åstadkomma integration.

Ahmed påstår att invandrare måste ta initiativ och inte få vara blygsamma och kämpa för att bli delaktig. (Brnic, 2004) fann också i sin studie att initiativ är en positiv faktor för integrationen. Tarik menar att invandrare måste ”göra som svenskar gör”. I rollteorin pratas det om att delarna i samhällets organiska enhet som fyller sina olika funktioner och bidrar till att systemet fungerar. Då gruppens medlemmar har en värdegemenskap, kommer de att bete sig på ett likartad sätt och bidra till att ordningen stärks (Nilsson, 1996). Då nämnda informanter pratar om att uppträda på en likartad sätt som infödda svenskar och vill bidra till att ordningen stärks genom att ”göra rätt saker”, ”inte göra något brottsligt”, ”ta initiativ” eller ”göra som svenskarna gör” ses en koppling till att respondenterna ser sig själva som en del i samhällets organiska enhet som bidrar till att upprätthålla ordningen. (Brnic, 2004) finner också i sin studie att invandrare måste acceptera och anpassa sig till det svenska samhället samt ta initiativ till att bli en del av det svenska samhället för att uppnå en lyckad integration.

Ahmed menar att anpassning till och kännedom om den svenska kulturen är viktig. Fadila menar att invandraren måste vara trevlig och bli vän med infödda svenskar för att komma in i det svenska samhället. Burim menar såsom Ahmed att det för honom är viktigt att veta vad personer med svensk bakgrund gör på fritiden. Han vill alltså veta vilka traditioner och normer som råder. Assimilationsmodellen tillämpas där landets normer och bruk tillämpas och anpassning som nyckeln är genomgående under intervjuerna, både på individnivå och på samhällsnivå. Imitation och formning till en egenskap som omgivningen kommer att acceptera.

7.1.3 Vänligt bemötande

Tariks tanke om vad omgivningen kan göra för att underlätta för invandrare att integreras är att inte dra alla invandrare över en gräns. I samband med förklaringen om vad han tror att infödda svenskar har för syn på invandrare, använder han ord som ”tjuvar”, ”kriminella”, ”farliga”. Burim pratar om respekten som han anser är nödvändig från omgivningen för att invandrare ska känna sig väl mottagna och poängterar att diskriminering inte bör förekomma om invandrare ska kunna integreras. Han menar även att distansen bör tas bort.

Bemötanden som Fadila har upplevt och välkomnandet har varit en tydlig markering i hennes integration samtidigt som hon menar att hon förstår att det inte är lätt att välkomna på grund

av ovetskapen om *den andre*. Hennes mening är att distansen är nödvändig i början. Även hon använder sig av ordet *brottsling* när hon försöker skapa sig en bild om omgivningens syn på invandrare. Det som omgivningen kan göra för att underlätta integrationen för invandrare tror Ahmed är att infödda svenskar inte ska dra alla över en gräns. Tarik tror att omgivningens syn på honom är ”att han är farlig” och har känt att personer runt omkring honom har tagit avstånd många gånger för de tror att han är det. Attributionsteorin är en process då vi tillskriver människor identitet, egenskaper och orsaker bakom deras handlingar och beteenden. Vi människor drar slutsatser om andra människor baserade på attityder, avsikter och känslor (Nilsson, 1996). Här upplever respondenterna att omgivningens grund för tillskrivning av invandrares identiteter är lös samtidigt som respondenterna inte gav tydliga utsagor vad deras tillskrivning av identiteter på omgivningen grundar sig på. (Nilsson, 1996) skriver att andras handlingar blir med begripliga beroende på vad vi väljer att tro om vilka motiv som döljer sig bakom handlingarna. Det vi väljer att tro styr bedömningar av andra personer. Handlingen som upplevs av respondenterna är avståndstagandet, och valet att tro är att omgivningen upplever de som farliga, brottslingar och tjuvar. (Westin, 2004) menar att anledningen till att en lyckad integration inte kommer i stånd antingen är att majoritetsbefolkningen hindrar minoritetsbefolkningen till att medverka i samhällslivet på jämlika villkor eller för att minoritetsbefolkningen inte vill följa regler och normer som finns. I dessa fall blir invandrare/flyktingar inte tillåtna av majoritetsbefolkningen att medverka i samhällslivet på lika villkor. Invandrares upplevelser är att de blir grundlöst stämplade.

(Lundén & Näsman, 1973) skriver om stämplingsteorin och menar att en person blir avvikare i samband med att personen formas av attityder och åsikter som omgivningen har om oss. Stämplingen påverkar en individs identitet om den kommer från en signifikant grupp eller individ. För att den som blir stämplad ska ändra sin självbild måste den normaliseras till de andra eller söka sig till en avvikargrupp. Ahmeds erfarenhet av att hans närmaste omgivning, grannskapet, önskat att han ska flytta för att han är invandrare, har påverkat honom negativt. De har sagt till honom att han är annorlunda, inte som de. Han är invandrare. Stämplingen kan anses komma från en signifikant grupp då de tillhör närmaste omgivningen. Hans alternativ till normalisering är inte möjlig då ett identitetsbyte till att *bli svensk* inte är möjlig. Han kan inte ändra sin bakgrund. Alternativet som återstår är att söka sig till en avvikargrupp. Ahmeds reaktion på tillsägelsen var att han påpekar att han inte vill vara sådan men om de fortsätter kan han också ”reagera”. Det här kan vara en början till sökande efter acceptans från hans närmaste omgivning men det kan också vara en början till förlust av identitet och sökande till

avvikargrupp. Tarik har också en känsla av att vara annorlunda och att folk tillskriver honom egenskaper som han inte anser sig själv ha; som att vara farlig. Stämplingen kan påverka Tarik att han söker sig till grupper där han accepteras. (Århammar, 2003/2004) finner i sin studie att för att en bättre integration ska ske måste diskriminering motverkas.

7.1.4 De vardagliga sakerna

Burims känsla av acceptans för hans svaga svenska ökade när chefen på hans praktikplats välkomnade honom till bordet där alla satt. Burims känsla av att tillhöra ett sammanhang ökade och ledde till en vilja att lära sig språket. Här är också ett exempel hur vardagliga saker kan påverka integrationen och mottagningen på ett positivt sätt; när Vloras läkare pratade på samma "nivå" med henne och hennes make som med den infödde svenske personen. Båda minns händelserna som en del i deras integrationsprocess. Fadila har också en upplevelse som har varit nyckeln i hennes integrationsprocess och det är när de sa HJÄRTLIGT välkomna till henne. Initiativet som infödda svenskar har tagit och börjat prata med Burim har gjort att han har viljan av att bland annat lära sig språket. Det har även varit uppskattat när personer har ställt frågor om hans ursprung. När Burim blev bemött på ett sätt då hans omgivning sträckte ut handen och välkomnade honom genom att vilja att han skulle vara med och spela, och ha roligt med honom på festen, gjorde honom överväldigad och glad. Respondenternas känsla av att tillhöra ett större sammanhang höjdes och de kände acceptans i dessa fallen (Antonovsky, 1991). Integrationsmodellen som uppstår här är *kulturell pluralism* där respondenterna känner sig accepterade för det de är (Giddens, 2003).

7.2 VILKEN BETYDELSE GES SOCIALA NÄTVERK FÖR INTEGRATIONEN?

Enligt systemteorin avgränsar sig ett socialt system i förhållandet till en omvärld. Omvärlden styr inte gruppen utan det är gruppen själv som måste hantera omvärlden och skapa sin verklighetsuppfattning. Gruppen väljer hur förhållningen andra system ska betraktas och avgränsas från sitt system och hur de ska förhålla sig till yttre krav (Sverre, 2001). Samtliga respondenter anser att det är viktigt att förena systemen och umgås med infödda svenskar för att de bor i Sverige och har valt att anpassa sig till de yttre kraven. De vill sammanfoga sitt system med andra system; med infödda svenskar.

Det som tydligt visade sig i tre av respondenternas utsagor är att det sociala nätverket som respondenterna hade med infödda svenskar var myndighetspersoner. Fadilas sociala nätverk som inkluderar infödda svenskar har hon träffat då hon var i behov av hjälp. Tarik är i en ställning för närvarande då de enda kontakten han har med infödda svenskar är genom SFI-lärarna. Vloras utsagor tyder också på att hennes läkare samt lärarna på SFI är kontakten hon har med infödda svenskar. (Antonovsky, 1991) menar att om en människa har hög KASAM (känsla av sammanhang) kommer personen inte att känna sig som ett offer för omständigheterna eller tycka att livet är orättvist och det är det Tarik uttrycker öppet, nedstämdheten över att inte ingå i ett sammanhang med infödda svenskar.

Både Burim och Tarik har fruar som är infödda svenskar eller som har bott i Sverige länge. Burim har även sin svärfar här. Dessa sociala nätverk är uppskattade av personerna för att det underlättar det vardagliga mötet med samhället som till exempel att veta vad och hur ska sägas när personen går till banken. Båda förvärvsarbetar vilket stödjer (Carlsson, 2000) resultat i studien att många tjänsteställningar görs via sociala nätverk. (Zink, 2001) menar att nätverk kan bestå av informella kontakter, vilket det just gör här.

8. SAMMANFATTNING AV RESULTATET

Studien belyser invandrare och flyktingars tankar och upplevelser av integrationsprocessen samt vilka sociala nätverk som främjar integrationen. Sammanfattningsvis åskådliggör resultatet av fem intervjuer gjorda med invandrare/flyktingar som läser SFI att språket är nyckeln till att integreras men att även initiativ och viljan till att integreras in i det svenska samhället är avgörande. Att studera vidare på en högskola anses vara ett framsteg i integrationen. Hur omgivningen bemöter invandrare och flyktingar har betydelse för känslan av delaktighet och vänligt bemötande från omgivningen främjar integrationen. Ofta är det de vardagliga, vänliga bemötandet som respondenterna upplever har varit av betydelse för att integreras. Åldern anses ha betydelse för integrationen. Tillit mellan berörda parter är en förutsättning för integration. Sammanfattande resultat visar att sociala nätverken upplevs vara av betydelse för att integreras in i det svenska samhället och främst sociala nätverk med infödda svenskar. Vissa respondenter har sociala nätverk som inkluderar personer med svensk bakgrund och då menar de att det har varit av stor hjälp i integrationen. Andra umgås inte med infödda svenskar och då beror det antingen på att språket är ett hinder eller på grund av

avståndstagande från infödda svenskar. Några känner att omgivningen har en negativ syn på invandrare och att det är anledningen till avståndstagandet. Den enda kontakten som några av respondenterna har med infödda svenskar är myndighetspersoner. Respondenterna anser att ”göra rätt saker” och ”göra som en svensk gör” är nyckeln till en lyckad integration.

9. SLUTDISKUSSION

Kunskapen i språket är den främsta förutsättningen för att kunna vara delaktig och visa intresse för att vara *med i gemenskapen*. Studien pekar på att anpassning, göra rätt för sig både på samhällsnivå som på individnivå är vad invandrare anser att de kan göra för att integreras in i det svenska samhället. Initiativ till delaktighet samt imitation av det svenska är nyckelorden. Ordet integration får innebörden av anpassning. (Brnic, 2002) fann också i sin studie att svenska samhället framställs som stabilt och invandrare måste anpassa sig till och acceptera. Invandrare måste alltså assimileras för att anses vara integrerade.

Resultatet visar att respondenterna anser att omgivningen definierar invandrarskap i termer av brottsling, tjuv, farliga. Mer närhet och mindre distans samt acceptans eftersträvas av invandrare och flyktingar. De vardagliga saker som är självklara för oss har varit av betydelse för integrationen. Vänligt bemötande och välkomnande främjar integrationen. De sakerna som är självklara för oss, att bli bemötta på ett vänligt sätt till exempel när vi är på sjukhuset. Kanske är dessa möten avgörande för invandraren på grund av att det är enda kontakten med det svenska samhället?

Varför anser invandrare att de betecknas som tjuvar, kriminella och farliga? Är det baserat på egna erfarenheter eller genom intryck påverkad av media? (Borevi & Strömblad, 2004) menar att begreppet invandrare belastas av negativa övertoner och används som synonym för främlingskap. Kan det vara en förklaring; att invandrare är främmande för infödda svenskar och samtidigt är infödda svenskar främmande för invandrare? Borde då integrationsperspektivet riktas mer på den sociala dimensionen av integrationen?

Språket som återkommande faktor styr integrationsprocessen, kommunikationen med infödda svenskar kommer inte i stånd innan och utanförskap ur samhällets gemenskap är ett faktum. Språket är ett hinder även i att börja skola sig som följd av det ett hinder i att börja arbeta.

(Diaz, 1997) finner också att bland annat språkinläring och sociala aktiviteter främjar integrationen.

Många av respondenterna anser att genom att assimileras uppnås en lyckad integration medan i (Århammar, 2003/2004) menas att integration är att invandrare eller flyktingar deltar i samhället utan att ha kravet på sig att den kulturella "sfären" måste förändras. Med andra ord att det råder kulturell pluralism. Det som invandrare och flyktingar upplever och definierar som integration är inte samma som det som allmänt definieras som integration, eller motsvarar inte integrationspolitiken målen i praktiken.

Resultatet visar även på att för vissa är myndighetspersonen, läkaren eller läraren den enda sociala kontakten med svenskar. Invandraren eller flyktingen kan därför få en bild av det svenska samhället som dessa myndighetspersoner speglar eller suga kunskaper och åsikter som inte representerar hela svenska befolkningens. (Ewert, Liedholm & Lindberg, 2006) finner att så kallade integrerare; personer med en trygg anknytning hos parter (skola, invandraren) och där kontakten sker på ett personligt plan har visat sig vara en faktor för en lyckad integration. Det fick mig att undra, i samband med resultatet som visas att det för vissa är enda kontakten med infödda svenskar myndighetspersoner, om inte bara själva kontakten med en infödd svensk har betydelse för integrationen? Vad de än benämns, att viljan till den sociala kontakten finns och blir tillfredsställd med de så kallade integrerarna.

Sociala nätverk med infödda svenskar uppskattas och värnas, för dem som har dessa kontakter medan de som saknar gärna vill, och då är hindret språket eller stämplingen. Hur ska då invandrare komma i kontakt med infödda svenskar om de inte har en mellanhand som presenterar dessa båda parter. Det kan inte vara lätt men samtidigt främjas inte integrationen så länge avståndstagandet finns. Vem ska ta initiativet och hur? Det har visat sig att genom aktiviteter skapas kontakten. (Ewert, Liedholm & Lindberg, 2006) studien pekar på att långvarigt utanförskap ger identitetsförlust och mindrevärdskänslor. På lång sikt är det inte bra för samhället och inte minst för individen att känna utanförskap. Det är ingen lätt match, ingen ska tvingas att vara med någon, även om resultatet av utanförskap är risig. Är det systemet som ska ändras? Placering i en gemenskap i inledningsskedet där invandrare och flyktingar är omringade av andra invandrare och flyktingar är inte det bästa för integrationen på den sociala dimensionen av integrationen. Inte heller utvecklas den språkliga integrationen när invandrare på rasterna inte är tvungen att prata svenska. Skulle kontakten underlättas om

den dagliga sysselsättningen som invandrare och flyktingar har (SFI) låg i samband med en annan undervisning där även infödda svenskar går? Där kontakten sker på daglig basis och där distansen blir mindre. Eller hade det skapat en motsatt effekt där diskriminering hade uppstått och fördomar bildats? Det är inte lätt att veta.

Efterhand som uteslutning från den svenska gemenskapen fortsätter söker sig invandrare till en gemenskap som (Ewert, Liedholm & Lindberg, 2006) kallar öppna eller slutna nätverk. De svaga nätverken öppnar sig och gärna inkluderar nya medlemmar medan de starka nätverken är svåra att ta sig in i. Då det är ett svagt nätverk, ökar kontakten med olika delar av samhället menar forskarna. Kanske är det svårt för infödda svenskar att just ta sig in i de slutna nätverken? Kanske ingår respondenterna som kände sig utanför i ett slutet nätverk utan att inse det, eller om man vrider på det; kanske har respondenterna stött på ett slutet nätverk som inte tar in invandrare eller flyktingar?

Invandrare och flyktingar anser att ha sociala nätverk som inkluderar infödda svenskar är avgörande för att känna sig delaktiga. Som yrkesverksamma inom det sociala fältet är identitetsförlust och mindrevärdes känslor saker som vi bör kunna hantera och hjälpa personerna till en förändring av sin situation. Då ett långvarigt utanförskap bidrar till nämnda faktorer, är det viktigt för oss att veta hur vi ska gå vidare med detta. Hela samhället bör bidra till att utanförskap för nyanlända minskar, då det har visat sig att respondenterna anser att kontakten och sociala nätverk främjar integrationen.

Samtidigt som informanterna upplever en vilja till att bli accepterade och känna kulturell pluralism, försöker de assimileras och imitera "det svenska". Kanske är det senaste en konsekvens av tidigare erfarenheter där lärdomar säger att det är det rätta för att bli accepterad?

Vad har då dessa intervjuer egentligen åskådliggjort och hur kan vi ha nytta av det i socialt arbete? För invandrare och flyktingar finns det ett behov av närhet och social kontakt med infödda svenskar. Det uppstår frustration om kontakten med omgivningen inte finns och genom uteslutning från gemenskapen på den personliga/sociala planen. Frågan som då uppkommer är hur den yrkesverksamma inom integrationskontor, skola eller fritidsverksamhet kan bidra till att en större gemenskap uppstår?

Studiens titel ”De sa HJÄRTLIGT välkomna” är ett försök att förtydliga för läsaren att det inte krävs mer än en mening för att vändpunkten i integrationsprocessen ska ske för invandraren eller flyktingen. Det är värt att betona att *omgivningen*, det är vi också; studerande, yrkesverksamma och privatpersoner. Vissa kan uppfatta titeln som provocerande och kontroversiell beroende på egna tyckanden och erfarenheter av flyktingmottagningen. Flyktingen eller invandraren som läser studiens titel kan uppfatta titeln på ett sätt medan den yrkesverksamma eller politikern uppfattar det på ett annat sätt. I vilket fall som helst är budskapet, såsom studiens resultat tyder på att viljan som invandrare och flyktingar uttrycker är att integrationspolitiska målsättningar även ska tillämpas på grupp- och individnivå. Budskapet ”hjärtligt välkomna” som sänds ut genom integrationspolitiken, förväntar invandraren och flyktingen att det även ska tillämpas.

Avslutningsvis vill jag att läsaren ska ta del av ett citat som inte har direkt koppling till integrationen men om människans lycka, vilket inte minst handlar om våra mellanmännsliga möten och hur vi bemöter vår omgivning:

Lyckan är lik en parfym: vi kan inte stänka den på en annan utan att ett par droppar

Faller på oss själva. William Shakespeare

10. REFERENSER

Andresen, Ranghild (2002). "Närmanden till praxisfältet". i Andresen, Ranghild (red.). *Sociala nätverk, grupper och organisationer. Praktiskt arbete och teoretisk reflexion*. Stockholm: Natur och Kultur

Antonovsky, Aaron (1991). *Hälsans mysterium*. Stockholm: Natur och Kultur

Aubert, Vilhelm (1979). *Sociologi: socialt samspel*. Stockholm: AWE / Geber

Befring, Edvard (1994). *Forskningsmetodik och statistik*. Lund: Studentlitteratur

Borevi, Karin & Strömblad, Per (2004). "Kategorisering och integration : en introduktion". i Borevi, Karin & Strömblad, Per (red.). *Kategorisering och Integration om föreställda identiteter i politik, forskning, media och vardag*. Rapport från Integrationspolitiska maktutredningen. Stockholm: Fritzes offentliga publikationer (SOU 2004:48)

Brnic, Anita (2002). *Speaking of nationality: on narratives of national belonging and the "immigrant"*. Diss. Göteborg Dept. of Sociology

Brnic, Anita (2004). "På tal om invandrare, integration och svenskhet". i Borevi, Karin & Strömblad, Per (red.). *Kategorisering och Integration om föreställda identiteter i politik, forskning, media och vardag*. Rapport från Integrationspolitiska maktutredningen. Stockholm: Fritzes offentliga publikationer (SOU 2004:48)

Carlsson, Anneli (2000). *Att sitta under den sociala makten – socialtjänstens och arbetsförmedlingens insatser för arbetssökande, invandrade socialbidragstagare : ett brukarperspektiv*. Tullinge: FoU- Södertörn Skriftserie

Diaz, Jose, Alberto (1993). *Choosing integration: a theoretical and empirical study of the immigrant integration in Sweden*. Diss. Uppsala universitet: Sociologiska institutionen

Diaz, Jose, Alberto (1997). *Primärintegration och bidragsberoende: studie av integration och tidigt bidragsberoende inom det kommunala flyktingmottagandet*. Norrköping: Statens invandrarverk

Diaz, Jose, Alberto (2004). *Integration och indikationer. Några teoretiska och metodologiska utgångspunkter för användandet av indikationer*. Norrköping: Integrationsverkets rapportserie (2004:03)

Ewert, Susanne, Liedholm Marianne & Lindberg, Göran (2006). "Vikten av kulturella överbyggare i storstadens integrationsprojekt". *Sociologisk forskning*, vol.2006:01, ss. 33-51

Franzén, Elsie C (2001). *Att bryta upp och byta land*. Stockholm: Natur och Kultur

Franzén, Elsie C & Johansson, Lennart (2004). *Föreställningar om praktik som åtgärd för invandrarers integration och socialisation i arbetslivet*. Uppsala: Institutet för arbetsmarknadspolitisk utvärdering (rapport 2004:5)

Giddens, Anthony (2003). *Sociologi*. Lund: Studentlitteratur

Holme, Idar, Magne & Solvang, Bernt, Krohn (1997). *Forskningsmetodik om kvalitativa och kvantitativa metoder*. Lund: Studentlitteratur

Jacobsen, Jan, Krag (1993). *Intervju: konsten att lyssna och fråga*. Lund: Studentlitteratur

Kadhim, Abdul (2000). *Svenskt kommunalt flyktingmottagande: Politik och implementering*. Diss. Umeå universitet: Sociologiska institutionen

Kvale, Steinar (1997). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur

Lundén, Ann & Näsman, Elisabet (1973). *Stämplingsprocessen: beskrivning av de utstötta livssituation och självbild*. Stockholm: Prisma

Nilsson, Björn (1996). *Socialpsykologi: utveckling och perspektiv*. Lund: Studentlitteratur

Popoola, Margareta (2002). *Integration- en samtidsspeglning: en översikt*. Stockholm: Svenska kommunförbundet

Regeringens proposition (1997/98:16). *Sverige, framtiden och mångfalden - från invandrarpolitik till integrationspolitik*. Stockholm

Sverre, Moe (2001). "Sociala system", i Engdahl, O. (red.) *Modern sociologisk teori*. Lund: Studentlitteratur.

Westin, Charles, (2004). "Mångfald, nationell identitet och samhörighet". i Borevi, Karin & Strömblad, Per (red.) *Kategorisering och Integration om föreställda identiteter i politik, forskning, media och vardag*. Rapport från Integrationspolitiska maktutredningen. Stockholm: Fritzes offentliga publikationer (SOU 2004:48)

Zink, Ryding (2001). *Where you come from decides where you are headed : a qualitative study of well – educated immigrants entering the labor market in Sweden*. (working paper series 7) Uppsala universitet : sociologiska institutionen

Ålund, Alexandra (2002). "Sociala problem i kulturell förklädning", i Meeuwse, Anna. & Swärd, Hans. (red.) *Perspektiv på sociala problem*. Stockholm: Natur och Kultur

Århammar, Annika (2003/2004). *Invandrare stärker välfärden*. Bilaga till långtidsutredningen: Finansdepartementet

INTERVJUGUIDE

Presentation:

Ålder?

Födelseland?

Hur länge har du varit i Sverige?

Hur länge har du haft uppehållstillstånd?

Familj?

Yrke från hemlandet?

Sysselsättning idag?

Integration och Integrationsprocess:

Vad är *integration/delaktighet* för dig?

Vad anser du att invandrare behöver göra för att integreras/ komma in i det svenska samhället?

Vad känner du själv har varit av betydelse för just dig för att komma ett steg närmare integrationen?

Vad anser du att omgivningen/samhället/omvärlden kan göra för att underlätta integrationen för invandrare?

När anser du att en invandrare är helt integrerad?

Känner du dig integrerad?

- språkligt?
- Sociala relationer?

Bemötande

Vilket bemötande/mottagning/behandling från omgivningen/omvärlden/samhället har varit av betydelsen för att integreras in i det svenska samhället?

Insatser

Vilka insatser (praktik, skolgång, aktivitet) har du tagit del av från integrationskontoret/arbetsförmedlingen?

Har insatserna varit av betydelse för din integration/integrationsprocess och i så fall på vilket sätt?

- Vad var betydelsefullt/mindre betydelsefullt?
- Har du fått en ökad förståelse för svensk arbetsmentalitet?
- Har du varit delaktig i val av insatsen?
- Har du lärt känna någon? Umgås du med personen/personer även idag?

Sociala nätverk

Hur ser ditt umgänge, personer som du umgås med, socialt nätverk ut?

- Hur vill du att den ska se ut?
- Innefattar det svenska personer?
 - Om nej, skulle du vilja?
 - Om ja, hur kom du i kontakt med dem?

Har sociala nätverk betydelse för integrationsprocessen?

Känner du dig som en del av samhället/omgivningen? På vilket sätt?

Framtiden

Hur ser du på framtiden i Sverige?:

- arbete
- Socialt/sällskapligt

INFORMATIONSBREV

Hej!

Mitt namn är Mirna Struhak och jag studerar på Högskolan Kristianstad (Sociala Omsorgsprogrammet med inriktning socialpedagogiskt arbete).

Jag skriver examensarbete på c-nivå om invandrades integration in i det svenska samhället. Du har fått en förfrågan om Du vill delta i studien. Att vara en så kallad informant eller respondent i en studie innebär att du blir intervjuad av den som gör studiet, i detta fall blir Du intervjuad av mig. Jag ställer frågor och du försöker svara utifrån Dina känslor, erfarenheter och utifrån vad Du själv tycker. Jag har tänkt att intervjun kommer att ske i ett av Högskolan Kristianstads grupprum där vi kan prata ostört. Om Du av någon anledning inte är bekväm med att intervjun sker där, kommer vi överens om en annan plats. Intervjun kommer att vara i 1 - 1 ½ timme.

Men studien vill jag få en djupare förståelse för vilka tankar och känslor som invandrare och flyktingar har om processen att bli integrerad och undersöka sociala nätverkens betydelse för integrationen.

I studiet är det tänkt att 6 personer som går SFI ska ingå, både män och kvinnor. Att delta i studiet är helt frivilligt och om Du bestämmer dig (både innan, under och efter intervjun) att Du längre inte vill delta kan du avbryta deltagandet utan att du behöver ange orsaken och utan att det blir några konsekvenser. För att underlätta mitt arbete har jag tänkt använda mig av en bandspelare och spela in vårt samtal om jag får Din medgivande. Du kommer att erbjudas att ta del av intervjuutskriften och det färdiga studiet. Studiet kommer att publiceras i form av c-uppsats.

Intervjun kommer att vara konfidentiell vilket innebär att det är bara jag som intervjuar som vet vem det är som blir intervjuad och vem som har sagt vad. Jag kommer att avidentifiera materialet, det vill säga inte ange Ditt riktiga namn eller ålder för att minimera risken för att någon ska veta att det är Du. Materialet från studiet kommer att förvaras säkert i ett låst skåp så att ingen förutom jag kommer åt det. När studiet är klart kommer all material att förstöras.

Om Du har några frågor kontakta mig!

Med vänliga hälsningar Mirna

Mirna Struhak
Student
XXXXXX

Jörgen Olsson
Handledare
XXXXXX